

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra filosofie a religionistiky

Bakalářská práce

TANEC V NÁBOŽENSTVÍ A NÁBOŽENSTVÍ V Tanci

Vedoucí práce: PhDr. Jan Samohýl, Th.D.

Autor práce: Bára Sedláčková

Studijní obor: Filosofie a religionistika

Ročník: 3.

2016

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 28. 3. 2016

.....

Děkuji vedoucímu práce PhDr. Janu Samohýlovi, Th.D. za cenné rady a připomínky k mé práci a všem, kteří mě podpořili, při její tvorbě.

OBSAH

ÚVOD	- 5 -
1. Definice tance	- 7 -
2. Tanec a náboženský projev v nejstarších civilizacích	- 7 -
2.1 Počátky lidské kultury	- 7 -
2.2 Starověký Egypt	- 9 -
2.2.1 Náboženské tance	- 9 -
2.2.2 Pohřební tance	- 10 -
2.3 Antika	- 10 -
2.4 Starověká Indie	- 13 -
2.5 Čína a Japonsko	- 16 -
2.5.1. Čína	- 16 -
2.5.2. Japonsko	- 19 -
3. Tanec ve velkých světových náboženstvích	- 19 -
3.1. Judaismus	- 19 -
3.2. Křesťanství	- 21 -
3.3. Islám	- 23 -
3.4. Hinduismus a buddhismus	- 25 -
3.4.1. Hinduismus	- 25 -
3.4.2. Buddhismus	- 26 -
Závěr	- 28 -
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	- 29 -
SEZNAM ZKRATEK	- 32 -
PŘÍLOHY	- 33 -
ABSTRAKT	- 38 -
ABSTRACT	- 38 -

ÚVOD

Tato práce se věnuje fenoménu tance, jako jedné z mnohých eventualit, díky níž může člověk vyjádřit své náboženské představy a skrze kterou přináší do rituálů, slavností, ceremonií apod. něco ze své vlastní podstaty – proto „tanec v náboženství“. Podnětem k sepsání této práce mi bylo rozšíření vlastních znalostí v tomto okruhu, jelikož se tanci několik let věnuji a také snaha o vystižení jeho důležitosti, také důležitosti pohybu samotného v náboženském projevu a vystižení schopnosti tance vypovídat něco nejen o člověku jako individu, ale častokrát také cosi o prioritách celé konkrétní kultury nebo společnosti – proto „náboženství v tanci“. Jako inspirace mi sloužila studie centra pro experimentální výzkum náboženství LEVYNA zveřejněná formou třídílného seriálu pod názvem Anatomie náboženství a to především druhý díl, který se věnuje vlivu rytmu na člověka, nebo na skupinu lidí, jejíž členy jsou lidé stejného vyznání.

Cílem práce je objasnit a popsat funkci tance v jednotlivých světových náboženstvích s důrazem na dějinný kontext, z kterého vycházejí a poukázat na častou potřebu člověka vyjádřit se jinou než mluvenou, či psanou formou, jelikož každý způsob vyjádření má svá negativa i pozitiva a tak jako text mnohdy nedostatečně vystihne náladu nebo postoj pisatele, tak i mluvená slova často nedokážou přesně zachytit to, co lze vyjádřit pohybem. Součástí cíle této práce bylo také zjistit, kolik informací o tomto tématu poskytuje literatura v českém jazyce a vytvořit tak přehledný text s využitím těchto zdrojů, v některých pasážích práce pouze doplněný o literaturu v anglickém jazyce.

Práce má tři části: první část slouží jako úvod k tanci a snaží se nastínit jeho definici, která bude upřesněna v závěru práce. Druhá část je založená zejména na dějinných faktech, objasňujících kořeny tance a projevy zbožnosti, ze kterých jednotlivá náboženství popsaná ve třetí části práce vycházejí, nebo jsou jimi inspirována a prokazuje na původní čistě náboženský charakter tance. Třetí část zachycuje tanec a jeho význam ve velkých světových náboženstvích, které volně navazují na informace sdělené v předchozí části. Posloupnost jednotlivých kapitol se snaží sledovat dějinný vývoj z hlediska člověka a společnosti od počátků dějin lidstva přes nejstarší civilizace až k aktuálním postojům k tanci v již zmíněných velkých světových náboženstvích.

Velkou oporou při zpracování zvláště dějinné části mi byl první díl knihy Miloše Jůzla – *Dějiny umělecké kultury*, doplněné Mirceam Eliadem a jeho *Dějiny náboženského myšlení* a také články o tanci v dějinách lidstva v návaznosti na náboženské představy, vydávané v periodiku *Taneční listy* taneční historičkou profesorkou Helenou Kazárovou.

1. Definice tance

Definovat tanec je nepochybně velmi komplikovaný úkol, neboť v každé zeměpisné oblasti, v každé kultuře ba i s ohledem na každého jednotlivce, může být pohled na tanec poněkud odlišný. Pro zajištění neutrality a první nástin pojetí této záležitosti použiji slovník českého jazyka, který uvádí, že tanec je: „*Sled rytmických pohybů a posunků, otáčení, kroužení, postupování apod., fungující jako společenská zábava nebo jako projev veselí.*“¹

Tomu lze snad prozatím vytknout jen absenci hudby či zpěvu jako doprovodného faktoru, nebo doplnění „tří teček“ za tuto definici, protože tanec jistě nefunguje jen jako společenská zábava, nebo projev veselí a to zejména v historii lidstva ne, jak se pokusím níže dokázat. V závěru této práce se pak pokusím uvést definici vlastní, podloženou získanými informacemi při její tvorbě.

2. Tanec a náboženský projev v nejstarších civilizacích

Níže uvedené kapitoly se budou zabývat významem tance jako náboženského projevu od prvopočátků vzniku lidské kultury a prvním náboženským tendencím člověka a jeho zjevnou potřebou se v této oblasti nějak vyjádřit a budu se zde snažit postihnout typické znaky té které dané kultury v jejím dějinném kontextu.

2.1 Počátky lidské kultury

Abychom mohli mluvit o tanci jako takovém a jeho kontinuitě s náboženským projevem, musíme se podívat k prvopočátkům vzniku lidské kultury. V dějinách můžeme vidět první známky nejen společenského cítění, ale i úvah o životě a o tom, co bude po něm již ve středním paleolitu – první pohřby, rituální úkony atd.² Další pokroky přicházejí s *Homo sapiens sapiens* v mladém paleolitu, který zdokonalil jak své zbraně a nástroje, způsob lovu, či stavbu svých příbytků, tak i své výtvarné projevy – zejména rytiny, malby a plastiky (a to především v Evropě), či způsob komunikace. Právě rozvoj komunikace pomohl tehdejším lidem diferencovat zpěvné prvky řeči od řeči samotné a dal vzniknout nejen gramatice a nové slovní zásobě, ale komunikace postupně sloužila i k dorozumívání se s přírodními silami (zaříkáváním, rituály, apod.),

¹ Tanec. In: *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. Ústav pro jazyk český, v. v. i., 2011 [cit. 2016-03-20]. Dostupné z:

<http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=tanec&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>.

² Srov. JÚZL, Miloš. *Dějiny umělecké kultury: učebnice pro 5. - 8. ročník hudebních a tanečních škol a 5. a 6. ročník konzervatoří.*, str. 23.

do kterých promítali své animistické představy.³ Toto vše se prolínalo a souviselo s jejich každodenním životem a tak se první taneční (nebo také divadelní – využívající princip nápodoby⁴) projevy týkaly obzvláště práce, lovu - boje, nebo lidské či zvířecí plodnosti.⁵ Tanec tedy sloužil jako jakési pojítka mezi člověkem – lidmi navzájem, přírodou a duchovnem [Příloha I.].⁶

S nástupem neolitu lidé pomalu přecházejí od sběru – lovu k zemědělství a domestikaci některých zvířat (především v oblasti přední Asie). Setrvání na jednom místě dává prostor jak dalšímu rozvoji různého náčiní, nástrojů, předmětů potřebných pro práci nebo pro usnadnění práce a běžného života, tak i zdokonalování tvorby uměleckých předmětů (sošky lidí, zvířat a později některých prvních božstev) a to obzvláště z kamene. Členové vzniklých osad byli vždy jednoho pokrevně spřízněného rodu. Kulty a obřady byly stále spjaty s každodenními životy těchto lidí a tak se jejich pozornost upírala zejména k úrodě a plodnosti země. S tím byly spojeny tzv. **vegetativní tance**, které měly pozitivně ovlivnit přírodní podmínky a tak i kvalitu úrody, nebo například tance exorcistické, které měly za úkol zapudit zlé duchy či démony – ústřední osobou takového magického počínání byl šaman.⁷ Rytmické projevy tedy byly nedílnou součástí obřadních tanců a náboženských rituálů úzce spjatých se zemědělskou činností.⁸

V době bronzové si lidé pomalu začínají odklánět od magického nádechu rituálů a obřadů a tyto úkony nabývají spíše povahy svátků. Bohy a jiné vyšší bytosti znázorňovali herci a tak tento děj připomínal spíše divadlo.⁹ Dobu železnou v pravěké Evropě ovládli Keltové. Tanec a zpěv využívali zejména při oslavách a obřadech. Jejich vyspělé zemědělství, vysoká úroveň zpracovávání železa a keramiky však nevydržela nápor germánských kmenů a tak končí vrchol středoevropského pravěku a pomalu, ale jistě nastává „doba římská“.¹⁰

---

³ Srov. JÚZL, M. a kol. *Dějiny umělecké kultury*, str. 24-25.

⁴ Srov. KAZÁROVÁ, Helena. *Taneční listy: Tanec při úsvitu lidského rodu*, str. 18 - 19.

⁵ Srov. JÚZL, M. a kol. *Dějiny umělecké kultury*, str. 27-28.

⁶ Srov. KAZÁROVÁ, H. *Tanec při úsvitu lidského rodu.*, str. 18-19.

⁷ Srov. JÚZL, M. *Dějiny umělecké kultury*, str. 30 – 36.

⁸ Srov. KAZÁROVÁ, H. *Tanec při úsvitu lidského rodu*, str. 18-19.

⁹ Srov. JÚZL, M. *Dějiny umělecké kultury*, str. 45.

¹⁰ Srov. JÚZL, M. *Dějiny umělecké kultury*, str. 47- 53.

2.2 Starověký Egypt

Vznik Egyptského státu byl následkem sjednocování kmenových uskupení v údolí kolem řeky Nilu. Je datován k 4. tisíciletí př. n. l. a díky značně výhodným podmínkám, které toto údolí poskytovalo¹¹ a díky kontaktu se sumerskou kulturou, egyptská kultura velmi brzy začala růst a vyvíjet se. Tato příznivá poloha a absence ataků okolních nepřátel, měla vliv zvláště na jejich náboženské smýšlení a to konkrétně na posmrtný život, ve který Egyptané věřili. Náboženství bylo důležitým faktorem ve formování egyptské civilizace. V čele království byl vždy faraon, uctíván jako bůh, a později ve 4. Dynastii, byl považován přímo za potomka boha Slunce Ra. Už samotný vznik egyptského státu pod vedením prvního krále Meniho byl pro Egyptany ztělesněním kosmogonie a faraon svou božskou podstatou zaručoval kosmický a sociální řád. Svůj vztah k tomuto prvopočátku zvaného „tep sep“ si Egyptané zachovali po mnohá staletí, protože pro ně by dokonalým stvořením světa.¹²

2.2.1 Náboženské tance se i nadále, jako tomu bylo i v době neolitu, provozovaly za účelem kontaktu s božskými silami a také ke zlepšení podmínek pro zemědělství, vyjímaje tance k přivolání deště, protože již měli kanály vedoucí vodu přímo k polím. Bohyně tance disponující lví hlavou měla jméno Tefnout. Některé tance se vztahovaly už k zmíněnému slunečnímu bohu Ra a vykonával je sám faraon, který v chrámu tančil pro Slunce okolo stěn a demonstroval mu tak jeho následný pohyb po obloze. Mnohé tance spojené nějak s božstvy byly doménou faraona, ale zejména jeho kněžích, které se vykonávaly v chrámech mimo zraky prostého lidu. Kněží při takovém obřadném tanci odříkávaly dlouhé texty a rytmickými kývavými pohyby horní poloviny těla se snažili dostat skrze extatické stavy do kontaktu s bohy. Jedním ze svátků odehrávajících se veřejně mimo chrám byl například svátek zasvěcený býku Apisovi.¹³ Velký význam měly také svátky faraonovy vlády, konkrétně například svátek zvaný: Sed, oslavující třicáté jubileum vlády panovníka, mající stvrdit jeho schopnost další

---

¹¹ Bylo chráněno především pouští a také Středozezemím a Rudým mořem, Nil zajišťoval přístup k vodě a podporoval tak zemědělskou činnost.

¹² Srov. ELIADE, Mircea. *Dějiny náboženského myšlení*, str. 98-100; JÚZL, M. *Dějiny umělecké kultury*, str. 61-62.

¹³ Posvátný býk jako vtělení boha Ptaha, symbolizující plodnost. Všechny býky před porážkou tak musel prohlédnout kněz, aby se nezhřešilo. Srov. Ottův slovník naučný: Apis. In: *Leporelo.info* [online]. Praha, 1909 [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <https://leporelo.info/apis-1>.

vlády, symbolizující znovuzrození a nabytí čerstvých sil jak fyzických, tak psychických.¹⁴

2.2.2 Pohřební tance

Smrt jak již bylo řečeno, nebyla pro Egyptány konečným stavem, ale znamenala přechod do světa jiného, který se podobal světu, ve kterém žili, avšak vládl v něm nekonečný mír a hojnost – jakási obdoba ráje. Faraon - bůh se za pomoci větru, oblak a ostatních bohů odebíral na nebesa, často jako pták, či po žebříku. Prostí lidé se ubírali do podzemní říše boha Usíra – vládce mrtvých. V případě pohřebního průvodu vedeného po smrti nějakého Egyptána nelze úplně mluvit o tanci, avšak zármutek byl předváděn tak expresivně (ženy - plačky pomazané blátem, bušíce si na prsa probíhají městem, muži truchlili obdobně, v pohřebním průvodu však šli se vši vážností, dlaně otočené vzhůru jako symbol úcty), že by snad bylo možné mluvit o formě jakéhosi téměř až divadelního představení.¹⁵

Dále Egyptané tančili kupříkladu před bojem, nakonec však tance převládly, v první řadě jako spontánní kolektivní zábava s častými akrobatickými prvky (nepárové). Důkazem toho, jsou mnohé reliéfy na stěnách hrobek, či keramice.¹⁶

2.3 Antika

Nejstarší známky této kultury sahají někam do roku 3000 – 1100 př. n. l. a to konkrétně na největší řecký ostrov, do středomořské Kréty, která byla v té době ovládána jazykově se lišícími imigranty, pocházejícími z velké části z jihu a východu. Společně tvořili tzv. minojskou kulturu¹⁷, která se živila hlavně zemědělstvím. Jako obydlí jim nejprve sloužily tamní jeskyně – kde také nalézáme první důkazy o náboženském smýšlení krétského obyvatelstva a které se také často různým božstvům zasvěcovaly a ke kterým se pojí některé mýty, obřady apod., inspirující ve velké míře řecké náboženské vize.

¹⁴ Srov. FELRG, Pavel. Nové nálezy ve ztraceném chrámu Amenhotepa III. - 2. díl. In: *Starověký Egypt* [online]. 2006 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://www.starovekyegypt.net/zajimavosti/nove-nalezy-ve-ztracenem-chramu-amenhotepa-iii-2-dil.php#srov>.; DOSEDLOVÁ, Jaroslava. *Terapie tancem: role tance v dějinách lidstva a v současné psychoterapii*, str. 35-36.

¹⁵ Srov. ELIADE, Mircea. *Dějiny náboženského myšlení*. 3, str. 98-100.; JŮZL, M. *Dějiny umělecké kultury I.*, str. 107-108.; DOSEDLOVÁ, Jaroslava. *Terapie tancem: role tance v dějinách lidstva a v současné psychoterapii*, str. 36.; Poslední soud. Egyptologie [online]. [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://valda.wz.cz/soud.htm>.

¹⁶ Srov. DOSEDLOVÁ, Jaroslava. *Terapie tancem: role tance v dějinách lidstva a v současné psychoterapii*, str. 36.; PŘENOSILOVÁ E., Hudba a tanec starověkého Egypta. *Čelem vzad* [online]. Praha, č. 8 [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://www.celemvzad.cz/clanek/hudba-a-tanec-starovekeho-egypta/?cislo=8>.

¹⁷ Archeolog Artur Evans ji tak pojmenoval dle bájného Minojského krále.

S místními jeskyněmi je také například spojen mýtus o Théseovi a jeho slavné porážce Minotaura obývajícího labyrint a právě tento mýtus dále udává spojitost vzniku typického řeckého kruhového, řetězového tance – **geranos** [Příloha II.] symbolizujícího pravděpodobně radost sedmi dívek a sedmi chlapů, které Théseus zachránil před deportací na Krétu.¹⁸ Řecké slovo chorós¹⁹ – tanec tak podle všeho vznikl od slova chará, znamenající radost. Dnes se tento tanec v Řecku nazývá syrta a je značně variabilní a velice oblíbený.

Dalším pro tehdejší Řeky významným tancem pojímám se už se samotným vznikem Nebe a Země, ale hlavně s narozením prvního – nejvyššího boha řeckého pantheonu Dia byl tzv. **pyrrhický tanec** [Příloha III.], tanec bojovného charakteru, který se tančil se zbrojí. Legenda pravila toto: Diova matka Rhea hrozící se svého bratra a zároveň manžela Krona, polykajícího své potomky ze strachu, že bude nahrazen jako vládce, uchýlila se na Krétu, kde svého novorozeného syna ukryla. Aby Kronos neslyšel pláč malého Dia, povolala Rhea bytosti zvané Korybanté, kteří kolem dítěte tančili v rytmu úderů svých mečů o štíty.²⁰ Později tento tanec tančili muži ve Spartě a sloužil jim jako výcvik k boji a udržení si dobré kondice.²¹

Po tomto věhlasném období přichází na několik set let útlum v rozvoji Řecké kultury, avšak následující časy byly snad ještě věhlasnější. Mluvíme o době přibližně před 800 – 600 lety př. n. l., kdy se uskutečňují první olympijské hry, vznikají Homérové eposy atd. Toto období antické historie je charakteristické prvními výstupy filosofů – před Sokratiků, kteří se odklánějí od stávajících náboženských zvyklostí a středobod interpretace světa směřují k lidskému rozumu, nicméně každé začátky přinášejí i mnohá úskalí, kterých se po té ujali sofisté poukazující na některé slabiny myšlení dřívějšího. Otevírají ale tímto cestu velkým Řeckým filosofům, jako byl Sókratés, Platón, nebo Aristoteles a tanec jako součást běžného veřejného, ale (stále) i náboženského života si našel své místo i v některých dílech výše uvedených filosofů.²² Konkrétně Sókratés poznamenává v díle Symposium, že by rád dovedl svůj taneční um

---

¹⁸ Mezi Krétou a Athénami se tehdy vedla válka, z důvodu zabití syna Krétského krále v Athénských hrách.

¹⁹ v Iliadě napsané Homérem můžeme najít pasáž, ve které Daidalos postavil v knósském paláci místo určené ke kultovnímu tanci, pro Ariadnu, dceru tehdejšího vládce.

²⁰ Srov. ELIADE, Mircea. *Dějiny náboženského myšlení*, str. 260; JŮZL, M. *Dějiny umělecké kultury*, str. 114 – 116; KAZÁROVÁ, Helena. *Tanec v antickém světě*, str. 18- 19.

²¹ Srov. KRÁL, Josef. *O tanci antickém*, str. 6

²² STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filosofie*, str. 93-94; KAZÁROVÁ, H. *Tanec v antickém světě*, str. 18-19.

k dokonalosti.²³ nebo například v Platonových Zákonech můžeme nalézt zmínku o tom, že člověku byl přirozeně dán cit pro řád, na rozdíl od ostatních živočichů a vnímáním harmonie zvuků a rytmu vzniká tanec, kterým člověk kultivuje svůj smysl pro řád a kterým participuje na božském řádu.²⁴ Úvahy prolínající se touto dobou se dotýkají pojmů jako je duše, tělo, krása, dobro, spravedlnost, ctnost atd., v praxi uplatněné skrze pojem **kalokagathia** – neboli fakt, že vše co je krásné, musí být dobré a naopak. Tanec byl dobrým způsobem, jak se k těmto ideálům co nejvíce přiblížit. Další písemné zmínky o tancích vztahující se opět k tématu mytologie můžeme najít v Euripidově tragické hře *Bakchantky*, pojednávající o bujarých tancích uctíváček boha Dionýsa²⁵ tzv. **mainád** [Příloha IV.], které tyto rituály prováděly za účelem plodnosti na odlehlých místech v horách a které jsou dosvědčeny po celém Řecku.²⁶

„Ach jak je blažený, jak je šťastný, kdo tajemné obřady poznal, svůj život v čistotě tráví, v duši vždy radost a jásot. Na horách v Bakchově reji posvátnou očistu získá.“²⁷

Boha Dionýsa se mimo jiné také týkaly pohřební tance, o čemž vypovídá epos Dionysiaka, jehož autorem je jakýsi Nonn,²⁸ nebo tance spojené například se zpracováváním vinné révy – tanec Epilinos.²⁹ Tance se ale také netýkaly jen božských bytostí, popřípadě bytostí s nimi nějak blízce spřízněnými, týkaly se také běžného života, z nichž se mi zdá vhodné zmínit tyto: **Imeneos** – svižný, rychlý, svatební tanec nevěsty s matkou, **Iporchima** – doprovázený hrou na lyru, zpěvem a verši, kombinovaný s pantomimou od slov panto mímesthai znamenající „vše představovat“ (pantomima, jak zmíním níže, později nahradila tradiční pěvecko-taneční jednotku – chór). Tance související s divadlem se lišily dle charakteru hry – tragickou hru doprovázel **Emmelea** – podle Aristotela „zpodobňovala ideál krásy a harmonie

²³ Srov. Tanec v antickém Řecku. *Antika* [online]. 2004 [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <http://antika.avonet.cz/article.php?ID=1502>.

²⁴ Srov. Platón. *Zákony*, str. 63; KAZÁROVÁ, H. Tanec v antickém světě, str. 18-19.

²⁵ Dionýsos neboli Bakchos byl v řecké mytologii polobůh. Otcem mu byl Zeus, matka údajně kněžna Semelé. Byl dvakrát zrozený – poprvé vlastní matkou, která předčasně porodila, když uviděla Dionýsa ve své vlastní božské podobě a následně byla sežehuta bleskem. Zeus pak syna „donosil“ ve svém stehně. Nejstarší zmínky o Dionýsovi jsou obsaženy v Homérově Iliadě. Srov. ELIADE, Mircea. *Dějiny náboženského myšlení*, str. 367- 368.

²⁶ Srov. ELIADE, Mircea. *Dějiny náboženského myšlení*, str. 462 ;KAZÁROVÁ, H. Tanec v antickém světě, str. 19.

²⁷ KAZÁROVÁ, Helena. Tanec v antickém světě, str. 18- 19.

²⁸ Tamtéž, str. 19.

²⁹ Tanec v antickém Řecku. *Antika* [online]. 2004 [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <http://antika.avonet.cz/article.php?ID=1502>.

ve spojení se vzdušnými nejsilnějšími lidskými city“³⁰, naproti tomu na komedii a satyru měl opačný názor. Satirické drama doprovázel tanec – **Sikkinis**, kde se tanečníci mohli měnit v různé nezbedné postavy (obdoba našeho královského šaška) a bylo jim dovoleno předvádět bezmála cokoli a nedílnou součástí byla hercova maska.

Římané už měli na úlohu tance ve společnosti jiný názor. Řecko jim bylo velkou inspirací a díky obchodům s Etrusky, již některé skutečnosti osvojili, řídili se ale jiným duchovním pojetím a tak ne vše, co od Řeků převzali, disponovalo svou pravou podstatou. Byl například zrušen chór a byl vystřídán pantomimickým projevem orientovaným spíše na sólisty, který už po té v podstatě ovládl divadelní scénu. Římský spisovatel, řečník, politik a spisovatel Marcus Tullius Cicero (106 – 43 př. n. l.) tvrdil o tanci, že jej vykonává jen člověk postrádající rozum. Zatímco Římská říše ještě zažije svůj rozkvět, tanec a tradiční náboženství jsou pomalu zatlačováni do pozadí a s nástupem křesťanství přicházejí mnohé změny, jak zmíním níže.³¹

2.4 Starověká Indie

Indie je velmi rozlehlé území separované na severu země velkým Himálajským pohořím, na jihu je pak obklopeno Indickým oceánem, a tak je vývoj zdejší kultury poněkud odlišný. Příznivé klimatické podmínky sem přilákaly nejen první lid osidlující Zemi, ale také národnostní skupiny Indoevropanů, Drávidů a Austroasijátů. Ústřední bod dění se shlukoval k povodí řeky Indus a Gangy. První vyspělou civilizací zde vzniklou byla tzv. Harappská kultura datována přibližně k 3. – 2. tisíciletí př. n. l., v oblasti řeky Indus, která se rozvíjela poměrně rychle patrně díky kontaktu s Íránem. Vyznačovala se především vyspělým zemědělstvím, pravoúhlým uspořádáním městských ulic, vlastními pečeti – tištěné s dosud nerozluštěnými nápisy, atd. Bylo nalezeno také velké množství figurek zobrazujících nejen různé zvířectvo, ale i figurky naznačující jistou úctu ke kultu bohyně-matky, nebo bronzová tanečnice, či postavy sedící v pozici podobné jogínské pozici, obklopeny zvířaty, pravděpodobně předzvěst inkarnace boha Šivy jako Pašupatího – „pána tvorstva“. Protoindická civilizace pravděpodobně zanikla vlivem nějaké přírodní katastrofy, nebo postupným vnikáním indoevropských kmenů – Árijů („urození“). Míšením stávající kultury s nově přichozí, pomalu vznikla kultura védská (Védy – neboli „vědění“, jsou posvátné texty). Árijové žili

---

³⁰ KAZÁROVÁ, Helena. Tanec v antickém světě II., str. 18- 19.

³¹ Srov. Tamtéž.

v kmenech, v jejichž čele stál vždy náčelník – rádža, jehož pravomoc vždy vyvažovala rada starších a mužů (samiti a sabhá) a už oni milovali hudbu a tanec. Přinášejí také svůj panteon, sestávající se z 33 bohů, v nichž hrají větší roli bozi-muži: Indra – nejvyšší z bohů, vládnoucí povětrí, Varuna – strážce věčného řádu rta, svrchovaný vládce, ad. Védismus neprováděl rituální úkony založené zejména na obětech v chrámech, nebo svatyních, ale buď v domě toho, který obětoval, nebo nějakém větším prostranství, většinou obrostlém travou, kam byly umístěny tři ohně. Mimo obětování zvířat, byla za jednu z nejvýznamnějších pokládána oběť sómy.³² Kromě rituálů slavnostních (šrauta), vedenými pověřenými lidmi (dohled nad těmito rituály vykonával Bráhman), které byly značně složité, se vykonávaly i rituály domácí (grhja), prováděné pánem domu. A protože jazyk Árijů procházel stále ještě vývojem, vznikají pak texty, jako jsou upanišady (staroindické filozofické texty), bráhmany (obsahující výklad bráhmanů, související s rituály) a áranjaky (obsahující symboliku a mystiku obětních rituálů) a pojmy nesoucí důležitý obsah pro další vývoj zdejšího myšlení jako átman, sansára, karmanový zákon, nebo brahma.³³

Tanec byl v Indii vysoce ceněnou dovedností nejen kvůli svému poslání spojeném s interakcí s bohy, výpravnou schopností pojednávat o mytologických událostech dějin apod., ale také proto, že zastával svůj díl ve všeobecném vzdělání.³⁴ Jedním z podstatných elementů tvořících indický posvátný tanec jsou gesta (múdry), která hrají zásadní roli právě ve výpravné funkci tance, dále abhinajány, což jsou různé prohyby a ohyby těla a gati soustřeďující se na pohyby nohou. Jsou známy čtyři hlavní tradice klasického indického tance a to:

Bahrata Natjam je sólový tanec mající kořeny v chrámech Tamilnádu v jižní Indii. Tímto názvem disponuje teprve krátce, dříve byl tento tanec známý pod názvy Sadir, Chinnamelan či Dasi Attam. Důkazy o něm můžeme nalézt na starodávných hinduistických soškách, které zaujímají pozice založené na tomto tanci, i v některých posvátných knihách, kde jsou zmíněni Apsarové – nebeští tanečníci, tančící tento tanec. Bharata Natjam se sestává ze tří elementů: Nrta - je tanec jako

---

³² Sóma je omamná tekutina rostlinného původu. Bůh Indra byl velkým pijákem tohoto nápoje. Později se tato šťáva personifikuje do samostatného boha Sómy.

³³ Srov. JÚZL, M. *Dějiny umělecké kultury*, str. 102- 109; ELIADE, Mircea. *Dějiny náboženského myšlení*, str. 208 – 240.

³⁴ Srov. DOSEDLOVÁ, Jaroslava. *Terapie tancem: role tance v dějinách lidstva a v současné psychoterapii.*, str. 54.

takový – často tančený na úvod³⁵, Nátja představující dějovost a Nrtja co ž je velmi výrazný tanec sestávající se z rasy tj. esence, podstaty spojené se silným citovým prožitkem³⁶ a z bhavy tj. nálady. Tento tanec také symbolizuje prvek ohně v lidském těle a tanečnickovy pohyby se mají podobat tančícímu plameni. Spojuje v sobě také ženský a mužský aspekt a jeho duchovní symbolikou má být oslava krásy hmotného lidského těla v návaznosti na oslavu nekonečnosti vesmíru. [Příloha V.]³⁷

Kathakali [Příloha VI.] je tanec, který má své kořeny už v době před 1500 lety v Kérole v jižní Indii. Jedná se o tanečně-pantomimické vystoupení s náboženskými tématy inspirovanými například Rámajánou nebo Puránami, doprovázené bicími nástroji a zpěvem (herectví a zpěv bylo odděleno až v 17. století n. l.) a je vykonáváno převážně muži. Vystoupení samotnému předchází zdlouhavé přípravy v podobě masáže, pronášení modliteb a odříkáváním posvátných slabik, tvorby propracovaného líčení a oblékání se do detailně řešených kostýmů a masek, jejichž barvy mají symbolický význam a podtrhují mimický projev tanečníka. Bicí nástroje uvádějí herce – tanečníka do transu, ve kterém nabývá spojení mezi božstvem, které zobrazuje. Nejprve se Kathakali tančilo jen v chrámech, dnes už se běžně prezentuje lidem v divadlech.³⁸

Manípurí [Příloha VII.] je tanec, jehož cílem je ryze duchovní zážitek, pohyby jsou tak měkké ladné a tančené s oddaností. Pochází ze státu Manipur a je jedním z hlavních klasických indických tanců. Nejcharakterističtější typem toho tance je rasila, znázorňující Kršnovy milostné hry s mladými pastýrkami. Zpodobňuje klasické milostné drama, ve kterém se dvojice setká, musí se odloučit a znovu se shledává a po té se v závěru vyzývá božstvo.³⁹

Kathak [Příloha VIII.] tančí muži i ženy a jeho původ sahá a ke kočovným bardům. Je příznačný svou rytmickou komplikovaností, nenadálými přechody z jednoho

---

³⁵ Je buď akrobatického charakteru (višama), nebo s využitím vykloubených končetin (laghu), nebo se tančí na tzv. pološpičkách, při čemž si tanečnickým přidupuje.

³⁶ Také součástí divadelního projevu. Světec Bharat toto pojetí divadla údajně vyslechl přímo od bohů – Nátjašástra.

³⁷ Srov. Bharata Natyam. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2016-03-16]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Bharata_Natyam.; OSEN, Steven. *Skrytá sláva Indie*, str. 132; JŮZL, M. *Dějiny umělecké kultury I.*, str. 108 – 109.

³⁸ Srov. DOSEDLOVÁ, Jaroslava. *Terapie tancem: role tance v dějinách lidstva a v současné psychoterapii.*, str. 54.; Kathakali. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2016-03-16]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Kathakali#Acting>.

³⁹ Srov. DOSEDLOVÁ, Jaroslava. *Terapie tancem*, str. 54.; Manipuri dance. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2016-03-16]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Manipuri_dance.

tempa do druhého doprovázeného rychlými pohyby, příznačné jsou i otočky ve vysokém tempu a je doprovázen indickým bubínkem a sitarou. Skladby doprovázející tanec jsou koncipovány tak, aby poslední krok dopadal na úder/beat „sam“, nebo na první tzv. časového cyklu, ze kterých je tanec složen. Mimo to tanec obsahuje i údery, které slouží k zapamatování si celého složení tance a jsou tak nedílnou součástí – jejich přednes se nazývá padhat. Dalšími prvky tohoto tance je také, modlitba – Vandana (většinou k bohu Višnu nebo Ganéše), chůze - Gat, pózy – Thaat atd.⁴⁰

2.5 Čína a Japonsko

2.5.1. Čína

Zrod Čínské civilizace je připisován konci třetího tisíciletí př. n. l. a je výjimečná tím, že její vývoj trval na stejném základu až do 20. století i když se kvůli různorodým klimatickým podmínkám rozvíjela v různých oblastech mírně odlišně, proslulá je však svou keramikou a velmi brzkým osvojením si zpracování bronzů. Středoasijský nomádský způsob života versus východoasijský stálý zemědělsky založený způsob života a oblast Jihovýchodní Asie kombinující oba způsoby. Čínská kultura má svá specifika, která je třeba pochopit, abychom porozuměli způsobu života, umění a filosofii tamních lidí. Ukázat to lze na příkladu etymologie slova kultura v našem a v čínském pojetí: „kultura“ z latinského „colere“ znamenající pěstovat, obdělávat, nebo také vzdělávat či pečovat oproti čínskému „wen“ znamenající symbol, jež něco označuje, později písemný symbol a nakonec i celou literaturu, jako řád přírody člověka a univerza. Symboly tedy mají značný význam pro čínskou kulturu a skrz na skrz jí prorůstají a kaligrafie je jedna z disciplín, ve které je to jasně vidět. Dalším typickým znakem této civilizace je význam kladený světovým stranám. Jak v pouhém postavení do opozice severní **konfuciánské** poněkud odměřenější více akademicky založenou částí oproti jižní **taoistické** trochu více extravagantnější části. Světové strany nám také mohou prozradit časové určení, kvůli častému přesunu působišť dávných dynastií, přičemž západ vždy předcházal východ, což také ledacos značilo o aktuální fázi.⁴¹

Tanec v této kultuře má analogickou funkci jako v kulturách již zmíněných, postavenou na pevných historických základech. Svou nenápadně výmluvnou podobou

---

⁴⁰ Srov. DOSEDLOVÁ, Jaroslava. *Terapie tancem: role tance v dějinách lidstva a v současné psychoterapii.*, str. 54.; Kathak. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2016-03-16]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Kathak>.

⁴¹ Srov. JŮZL, M. *Dějiny umělecké kultury*, str. 86 – 91.

dokáže podtrhnout základní představy a okolnosti doby, ve které je tančen a stejně je tomu tak i v tanci čínském. Některé z nich nesou i prvky z dob šamanů a prvních společností uctívající kult zvířat. Jedním z velmi významných rituálů zejména z hlediska čínské kultury samotné je:

Rituál na počest Konfucia

Konfucius (552 – 479 př. n. l.) byl jedním z velkých a patrně také nejvlivnějším čínským filosofů doby před dva a půl tisíce lety. Snažil se jít příkladem svým následovníkům, stejně tak jako i on sám hledal ve starověku vzory hodné následování a to právě v době, kdy se pomalu rozpadala společnost feudálního charakteru dynastie Čou. Učením měl člověk tříbit svůj charakter a zahrnovalo i učit se, jak se má člověk chovat a provázelo tedy člověka až do smrti. Úcta ke vzdělavcům je charakteristická pro čínskou kulturu dodnes. Také prosazoval rovnoprávnost mezi lidmi, kteří se chtějí vzdělávat: „*Existuje – li vzdělání, neexistují třídní rozdíly.*“⁴² a jedním z předmětů, které také vyučoval, byla i hudba, nebo také rituály, které měly vliv nejen na určité sebezdokonalování se, ale souvisel i se schopností vládnou zemi, protože rituál byl využíván kromě náboženských úkonů (které byly stále častěji upozadovány, nikdy však víra v nadpřirozeno úplně nevymizela), spíše k udržení jakési společenské etikety a hierarchie, a tak se očekávalo, že vládce země, bude právě příkladem vhodný následování i v konání rituálu.⁴³

Konfuciánský rituál je v Taiwanu udržován už po staletí. Ačkoliv si tato rituální slavnost prošla svými světlými i temnějšími obdobími včetně reformy,⁴⁴ zachovala si mnohé z původní podoby. Odehrává se na nádvoří chrámů, z nichž největším chrámem v Tajvanu je Kongmaio v Taipei. Rituál jako řád a hudba harmonizující duši spojuje v základ původního ducha vzdělávání nesoucím se skrze starověkou Čínu a vyplývající na povrch i skrze tuto událost. Slavnost se koná se každoročně dne 28. září v „den učitelů“. Začíná už za svítání, příchodem zasvěcených tanečníků, hudebníků, důstojníků a hodnostářů. Tanečníci drží v rukách peří a flétnu. Rituál má celkem 34 kroků následujících jeden za druhým a je doprovázen údery na velký buben a údery na velký zvon – yongzong. Tyto údery zaznívají zejména v pauzách mezi jednotlivými

⁴² DAWSON, Raymond Stanley. *Konfucius*, str. 31.

⁴³ DAWSON, Raymond Stanley. *Konfucius*, str. 12 – 60.

⁴⁴ Roku 1968 si nařídil prezident Čan Jak-šek, byla zkrácena a byl pozměněn jak tanec, počet tanečníků a hudba, tak i kostýmy a počet hudebníků.

kroky. Hymny zpívané v průběhu rituálu doprovází zpěv sboru, šestero typů dechových nástrojů, dva druhy citar a údery na idiofon. Konec hymnu je signalizován úderem na nástroj zvaný yu a na idiofon ve tvaru tygra, jako nejobávanější šelmy Číny. Hra na takový nástroj symbolizovala moc nad dravou šelmou a tím i moc nad zlem.⁴⁵

Samotný průběh obřadu je následující: po samotném zahájení, zaznívají první bubny a zapalují se kadidla a rozsvěcují se svíčky, po druhém bubnování se hudebníci tanečníci a pomocníci⁴⁶ připravují podél chrámového nádvoří, třetí bubnování značí, aby vedoucí obřadu navedli celebranty na nádvoří, po té zaujmou svá místa průvodci, kteří se zároveň s tím drží rytmu bubnů, to samé udělají i hudebníci a tanečníci následující prapor až na svá místa, dále zaujímají místa všechny důstojné osoby od vedoucího obřadu až pomocné celebranty. Když jsou všichni zúčastnění na místech, otevírá se brána a dalším krokem je pochování obětované (zvířecí) krve, přinesené na podnosu až k pohřebnímu místu. Dále nastává „vítání blízcích se duchů/duší“, kdy je přednesena na povel vedoucího ceremonie *Píseň jednoty* a když jsou duše ohlášeny, vedoucí pronese větu, která by mohla být přeložena jako: „*Pospolitost povstane!*“ Následují poklony (klanějí se vždy třikrát) a po té pomocníci dávají jídlo od obětního kotle a na řadě je prezentace kadidla a druhá píseň - *Píseň míru*. Potom započiná první obětování při znění *Písně klidu*, pomocníci svými prapory dají znamení tanečnickům, aby zahájili svůj tanec, zároveň s tím je provedena další oběť v podobě hedvábí a sklenice vína, dovršené opětovným klaněním. Asistující celebrant pod vedením provádí první obětování za „menší mudrce“, další v pořadí je četba *Textu vzývání*, hudba na chvíli utichá a je pronesena opět věta: „*Pospolitost povstane!*“, po té se opět třikrát pokloní. Toto dvojí obětování má nyní další dvě opakování, pouze hudba se mění na „The Song of Brilliance!“ Dalšími kroky jsou, přijímání obětovaného vína a masa, odvolání obětování, odvolávání duší/duchů, opětovné tři úklony, *Text vyznání* obětované hedvábí přináší celebrant, jež ho četl k ohništi⁴⁷ a za doprovodu *Písně jednoty*, sledují hořící obětované předměty, po té se vracejí na svá místa, hudba utichá, zavírá se brána a za zvuku bubnů hudebníci, tanečníci a pomocné síly odcházejí a obřad

---

⁴⁵ Srov. PIAN, Rulan Chao., Music and the confucian sacrificial ceremony. In; *Enchanting powers: music in the world's religions*, str. 237 – 239; confucian ritual music. In: <http://www.enacademic.com/>: *Encyclopedia of contemporary Chinese culture*[online]. 2011 [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: http://contemporary_chinese_culture.academic.ru/148/Confucian_ritual_music

⁴⁶ attendants – dozorčí, operátoři apod. v tomto kontextu nejspíše chápané jako pomocníci.

⁴⁷ v knize je přímo uvedeno spojení „burning ground“ doslova hořící zem

je ukončen. [Příloha IX.]⁴⁸

Jako méně odměřené tance bychom mohli zmínit například **Tanec sedmi bubnů**, který je jedním z tanců s prvky akrobacie, tančených v období vlády dynastie Chan (raná Chan př. n. l. – 9 n. l. a pozdní Chan 25 – 220 n. l.),⁴⁹ kterého účastnily se ho ženy i muži a který ve své době měl doprovodnou funkci v obřadech, ale měl i bavit vrchní vrstvy čínské společnosti, nebo **Šálový tanec** – který už patrně sloužil jen jako estetická záležitost. Tanečnice však musely být dobře trénované, aby dokázaly tančit s více než sedmimetrovým šálem, držným v obou rukách.⁵⁰

2.5.2. Japonsko

Tanec a zpěv zde mají své místo v Šintoismu, jež je náboženství přírodní, podobné náboženskému vyznání, které vyznávali lidé na počátcích lidské kultury samotné. Význam slova *šintó* znamená „cesta bohů“, japonsky čtené jako *kami*. A právě toto *kami* je jádrem uctívání a může mít nespočet podob. K těm hlavním patří zpodobnění ve formě sluneční bohyně Amaterasu. Jedny z prvních šintoistických svatyní lze mapovat už ve 3. – 6. století n. l. typické svou karmínově červenou barvou.

Důležité jsou pro šintoisty mimo dodržování tabu také různé svátky a rituály. Jejich součástí je nejednou vynášení malých svatyň, které jsou nesený za doprovodu zpěvu a tance v procesí městem.⁵¹

3. Tanec ve velkých světových náboženstvích

Tato část práce se zabývá už konkrétními, v zeměpisném měřítku velkými světovými náboženstvími, jejichž dějiny volně navazují na první část práce.

3.1. Judaismus

Historické kořeny judaismu prorůstají půdu světových dějin velmi hluboko – až čtyři tisíce let zpět, avšak dějiny Izraelského lidu začínají už u jeho praotce Abraháma a jeho poslání, daného bohem, usadit svůj lid v oblasti Kenaánu – pozdější Palestině, což dokonal Mojžíš vyvedením Hebrejců z Egypta, jehož faraonem byli zotročováni.

⁴⁸ Srov. PIAN, Rulan Chao, Music and the confucian sacrificial ceremony, str. 240 – 242.

⁴⁹ DAWSON, Raymond Stanley. *Konfucius.*, str. 8.

⁵⁰ Srov. POLEŇÍKOVÁ, Irena. *Tanec v čínské kultuře za dynastie Han* [online]. Praha, 2009 [cit. 2016-03-20]. Dostupné z:

file:///C:/Users/oem/Downloads/BPTX_2007_2_11210_ASZK00306_203606_0_60801.pdf. Bakalářská práce., str. 16 – 18.

⁵¹ Srov., KEENE, Michael. *Světová náboženství*, str. 176 – 177; Šintoismus.

In: <http://www.japonet.cz/A.php> [online]. [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: <http://www.japonet.cz/A7a>.

Přibližně zde je možné uvést první zmínku o tanci uvedenou přímo ve Starém zákoně v souvislosti s přechodem Izraelců přes moře. v Písni o Hospodinově vítězství:

„Tu vzala prorokyně Mirjam, sestra Áronova, do ruky bubínek a všechny ženy vyšly za ní s bubínky v tanečním reji. A Mirjam střídavě s muži prozpěvovala: Zpívejte Hospodinu, neboť se slavně vyvýšil, smetl do moře koně i s jezdcem.“ (G 15, 20-21)

Tance oslavného charakteru se ve Starém zákoně objevují nejčastěji, ale často nesou náboženský podtext, jak můžeme vidět z uvedeného citátu. Samotného výrazu „*tanec*“ se v Bibli také moc neuzívá, častěji nacházíme pojem „*křepčení*“ a to například v situaci když Mojžíš schází dolů z Boží hory a nalézá svůj lid tančit kolem zlatého býčka:

„Když se Mojžíš přiblížil k táboru a uviděl býčka a křepčení, vzplanul hněvem, odhodil desky z rukou a pod horou je roztříštil.“⁵² (E 32, 19),

nebo pojem „*poskakování*“, který dokazuje, že tanec v judaismu fungoval také jako zábava, v protikladu ke špatným chvílím v životě člověka (KAZ 3,4). Nejednou jsou doprovodnými nástroji malé bubny a bubínky a tanečnicemi jsou převážně ženy, muži tančí jen zřídka a příkladem nám může být Davidův tanec nad Boží schránkou:

„David a všichni izraelský dům křepčili před Hospodinem za doprovodu různých nástrojů z cypřišového dřeva, citar, harf, bubínků, chřestítek a cymbálů“ (2 S 6,5-6)

a i další verše obsažené v této kapitole. Tyto starozákonní pasáže poukazují na to, že tanec měl v judaismu stejně důležitou roli, spojenou s běžným lidským životem, jako i v jiných kulturách, které jsem popsala v první části práce a má i stále stejnou úlohu totiž – projev zbožnosti, oslavu vítězství nebo alespoň spojitost s bojem či překonání nějaké překážky a v neposlední řadě také doprovází slavnosti spojené se zemědělskou činností a s tím spojenými fázemi roku, s čímž je možné se setkat v některých svátcích, které Židé slaví. Jedním takovým je **Sukot – Chag ha-asif** neboli „*svátek sklizně*“ ale častěji je znám jako „*svátek stánků*“ od slova Suka (stánek)⁵³ symbolizující pobyt Izraelského lidu v těchto stáncích, po té co byli vyvedeni z Egypta (Lv 23,43). Tento

---

⁵² Podobný kult býčka bylo možné vidět, ve starověkém Egyptě (Apis). Vzhledem k dějinným událostem, je možné, že se tímto kultem Židé inspirovali.

⁵³ Srov. STERN, Marc. *Svátky v životě Židů: vzpomínání, slavení, vyprávění*, str. 105

svátek trvá sedm dní v měsíci *tišri* a je posledním ze třech židovských poutních svátků.⁵⁴ Součástí tohoto svátku, který se nese ve velmi radostném duchu, byly podle Talmudu, slavnosti „liti vody“ začínající prvním večerem po oběti a pokračující kromě šabatu celým týdnem od večera až do rána, kdy se při ranní oběti lila voda na oltář. Součástí těchto oslav byl i tanec učenců a členů nejvyššího soudu, vyhazující do vzduchu hořící pochodně.⁵⁵ Na tento svátek volně navazuje svátek **Simchat Tóra**⁵⁶, jehož samotnou podstatou je tanec jako náboženský projev a jako projev úcty, kterou Židé k Tóře chovají. Radost z Tóry projevují tancem s jejími svitky kolem bimy, která se obtančí celkem sedmkrát a účastní jsou všichni včetně dětí. Tímto tancem projevují svou důvěru v Tóru a poukazují na nicotnost svých hříchů.⁵⁷

Není tedy pochyb, že tanec doprovázel nejen svátek v judaismu a byl také součástí běžných událostí v lidském životě, z nichž bych ráda zmínila ještě tanec spojený se svatebním obřadem. Tanec na počest nevěsty, byl totiž vnímán jako akt zbožnosti a rabíni často v jeho výkonu zápolili.⁵⁸ Některé zmínky o svatebním procesí jdoucím za doprovodu různých hudebních nástrojů se objevuje třeba i v *První knize Makabejské* (1 Mak 9, 37-40), nebo v *Písni písní* (Pís 7,1), která je sama o sobě souborem svatebních písní.

Z toho co bylo řečeno a z podkladů uvedených ve Starém zákoně, můžeme vyvodit, že tanec v judaismu neobsahuje žádné ladné, či pevně stanovené taneční kroky, ale je spíše spontánním projevem radosti za různých okolností, radosti ze života, z vítězství, z Boha, z Tóry apod.

3.2. Křesťanství

S pádem Římské říše a s postupným šířením se křesťanství zaznamenává tanec jako náboženský projev úpadek a je to zejména právě pro jeho význam v náboženském životě lidí v antické době, která byla pohanská. Křesťanství však všechny zvyky neovlivnilo a ani nemohlo ovlivnit okamžitě, a tak se některé tance přece jen do raného křesťanství vměstnaly a byly jím slaveny i křesťanské svátky, bez obav z konání hřichu.

---

⁵⁴ NEWMAN, Ja'akov a Gavri'el SIVAN. *Judaismus od a do Z: slovník pojmů a termínů*, str. 190.

⁵⁵ Srov. STERN, Marc. *Svátky v životě Židů*, str. 113.

⁵⁶ V Izraeli je to Simchat Tóra, v diaspoře na tento den připadá svátek Š'mini aceret a tanec kolem Tóry je také součástí posledního dne Sukotu.

⁵⁷ Srov. STERN, Marc. *Svátky v životě Židů*, str. 119 – 122.

⁵⁸ Dancing. In: *Jewish Encyclopedia* [online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.jewishencyclopedia.com/articles/4869-dancing#anchor3>.

Údajně byly tance zařazeny do náboženského obřadu biskupem Gregoriem Thaumaturgem v Neocaesareii v polovině 3. století a měly to být tance nanejvýš vznešené a důstojné, založené spíše na synchronizovaném kroku za doprovodu zpívaným hymnů, (podobně tomu bylo i v čínském rituálním obřadu na počest Konfucia) kde šly zvláště řady mužů a zvláště řady žen. Sv. Basilius ve 4. století tak vybízí k tanci takovéto povahy a je přesvědčen, že takto tančí i nebeští andělé. Později se ale tanec z křesťanství vytrácí úplně, stává se jen prvkem zábavy a církví je považován za hřích ve spojitosti s předkřesťanskou pohanskou dobou. To vše utvrzuje koncil konaný roku 622 a nadcházející koncily netrvají na jiném a tanec je zakázán jak v kostelech, tak i na hřbitovech.⁵⁹ Tyto odmítavé postoje přetrvávají a je možné je vystopovat ještě v 16. století, což je důkazem toho, že lidé stále měli tendence zařazovat tanec do svého běžného života a že podporuje, svou již několikrát zmíněnou zakořeněnost v člověku.

V 18. století byl tanec vytlačen ze sakrálního prostředí, do prostředí světského a to konkrétně do žakovských divadelních her tzv. mystérií, kde bylo přípustné, zařadit do vyprávění biblického příběhu, nebo nějaké legendy, i pohyby tanečního rázu. Pro tyto hry byly u kostelů stavěny stany zvané *choraria* nebo *ballatoria* – *tančírny*, ve kterých se hrával příběh Lazara, příběh sv. Jana Křtitele atd., aby ale lidé netančili ve svátky, jako jsou Velikonoce nebo Vánoce, byli zastrašováni kolujícími smyšlenkami o tragických koncích takových tanečníků doložených v některých kronikách.⁶⁰ v tomto století byl tanec ve vysokých vrstvách zejména ve francouzské společnosti důležitou iniciační dovedností, která souvisela se schopností následníka trůnu⁶¹ prokázat svou fyzickou a psychickou zdatnost, ale i orientaci v prostoru a schopnost zapamatovat si taneční figury a ten tak demonstroval svou připravenost usednout na trůn.⁶² Tyto tance jsou už ale dosti vzdáleny tancům spojených s projevem zbožnosti a v průběhu dějin se od tohoto údeľu stále vzdalují a vyčleňují se čistě jako společenská zábava, umění, způsob jak se udržet v kondici, nebo jen jako hobby.

---

⁵⁹ Srov. ZÍBRT, Čeněk. *Jak se kdy v Čechách tancovalo: dějiny tance v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku od nejstarší doby až do konce 19. století se zvl. zřetelem k dějinám tance vůbec*. 2. vyd., (v SNKLHU 1. vyd.). Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1960., str. 7-8.

⁶⁰ Příklad: Kronikář Hájek z Libočan roku 1541, vyd. 1981, str. 284.

⁶¹ Ludvík XIII. a Ludvík XIV. – který byl údajně velmi nadšeným tanečníkem

⁶² Srov. ZÍBRT, Čeněk, *Jak se kdy v Čechách tancovalo*, str. 8-9; DOSEDLOVÁ, Jaroslava. *Terapie tancem*, str. 55 – 62.

3.3. Islám

Islám je nejmladší ze zmíněných náboženství⁶³ avšak lidé, kteří ho vyznávají, jsou přesvědčeni o tom, že tato víra byla dána už prvnímu člověku – Adamovi, byla ale po dlouhou dobu na velmi malé úrovni poznání. Tuto dobu neznalosti nazývají – džahílije a je to doba typická kočovným životem se silnými pokrevními a kmenovými pouty. Do vystoupení proroka Muhammada uctívali lidé předislámské Arábie bohy, spojené s přírodními silami a byly také prováděny oběti a vyvíjeli se obdobným způsobem, jak tomu bylo v první kapitole této práce (Počátky lidské kultury) a podobně tomu tak bylo i v kapitole Křesťanství, kde stála proti sobě pohanská antika a monoteistické křesťanství.⁶⁴ V Koránu jako přímém Božím slovu pronikající skrze anděla Džibríla k Muhammadovi a od Muhammada do světa žádné verše o tanci, hudbě, nebo hudebních nástrojích nenajdeme.

Odpověď na otázku jakou roli tanec a hudba v islámu hraje, nám tedy mohou poskytnout fatwy⁶⁵. Zmíním zde fatwu hovořící o islámu, jako o náboženství neschvalujícím extremismus a nespoutanou zábavu – bavit se je možné, ale pouze v rámci určitých pravidel, aby se zábava nechýlila k záležitostem, které jsou *harám* – *zakázané*. Pokud tedy tančí ženy mezi ženami muslimského původu⁶⁶ a zachovávají svou *'awra*, dobré mravy a pokud písně, které zpívají, neobsahují žádná slova, jdoucí proti islámské morálce, je jejich tanec *halál* – *povolený*. Tanec mužů mezi muži je také *halál*, zachovávají-li stejná pravidla. Povolený je také tanec manžela a manželky. Výslovně *harám* je tanec muže se ženou, kteří tedy manželi nejsou, aby nedošlo k tužebnému vzplanutí mezi nimi, které je v islámu nepřípustné.⁶⁷

K tomuto tématu se také vyjadřuje islámský učenec indického původu Zakir Naik, který zastává názor, že hudba a tanec jsou v islámu *harám*, protože odvádějí muslima od víry, vytrhávají ho z reality a odkazuje se přímo na proroka, který údajně hudební nástroje zakázal (až na bubínek – *daf*). K tanci poznamenává, že v Koránu ani

---

⁶³ Byl jimi také do jisté míry ovlivněn, protože judaismus i křesťanství si již našlo své místo v některých částech arabské země.

⁶⁴ Srov. KROPÁČEK, L., Islám, In: *Základy asijských náboženství*, str. 71 – 80; KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*, str. 9 – 11.

⁶⁵ Fatwy (fatwá) jsou právnícké odpovědi na specifické otázky, zodpovídané na základě dřívějších zkušeností.

⁶⁶ pro ženy nemuslimského původu platí stejná pravidla jako pro muže muslimy. Nesmí vidět odhalené *'awra* muslimské ženy a nesmí být přítomny tanci muslimských žen.

⁶⁷ Srov. FATWY: Tanec, co je povoleno a co zakázáno. In: *Wwww.islamweb.cz* [online]. [cit. 2016-03-24]. Dostupné z: <http://www.islamweb.cz/fatwy/fatwa.php?fatwald=23>.

v hadítech patrně není žádná pasáž, která by ho zakazovala, ale je v rozporu s jejich vírou, používat své tělo za účel nějaké exhibice.⁶⁸

Určitou výjimku tvoří súfismus (ačkoli i súfismus byl nejednou terčem kritiky ze strany ortodoxie), neboli islámská mystika, která také značně ovlivnila islámské myšlení. A totiž mystika ve smyslu náboženského prožitku, jež je často nadmíru individuální záležitostí.⁶⁹ Jsou to **dervišové** [Příloha X.], kteří skrze tanec a hudbu navazují extatická spojení s Bohem tzv. *samá a* tance se účastní výhradně muži a to již od osmi let. Mezi ty nejvěhlasnější patří „*tančící dervišové*“ sufijského řádu Mawlawija, který založili následovníci Mawlána Rúmího.⁷⁰ Tanec dervišů doprovázejí dechové, strunné i bicí nástroje, z nichž ústředním nástrojem je patrně flétna – *náj*. Tanečníci jsou všichni stejně oblečeni do splývavých *chirq*, které jsou přepásány širokým pásem, pod nimi mají suknice a na hlavě vysokou oválnou čepici, znázorňující náhrobní kámen. Oděv dervišů se může lišit, dle země, či řádu, ve kterém je tanec zrovna provozován. Někde lze vidět derviše v barevném provedení šatu, někde přicházejí do sálu s tmavým pláštěm, pod kterým mají bílý šat, symbolizujícím pravděpodobně hrob, ze kterého se po jeho odložení rodí čistá pravda. Rituál začíná zpěvem písní k oslavě Mohammadovi osoby, po té se aktéři uklánějí a krouživými pohyby zaujímají svá místa v sále. Dervišové se pohybují krouživými pohyby jednak kolem své osy a dále také po kruhu kolem sálu, ve kterém tančí, s jednou rukou namířenou k nebi a druhou k zemi, k zachování proudění energie – *baraka*. Tanec má symbolizovat, mimo jiné mystické významy, pohyby nebeských těles ve sluneční soustavě, kde středem – tedy Sluncem je duchovní vůdce - šejch.⁷¹ Toto kroužení může trvat až několik desítek minut a je tedy nepochybně velkým uměním takové pohyby zvládnout, ustát a přitom otevřít svou mysl Bohu.

---

⁶⁸ Srov. Hudba a tanec jsou v islámu harám, zakázané: Zakir Naik odpovídá hinduistce.

In: *Www.youtube.com*[online]. 2016 [cit. 2016-03-24]. Dostupné z:

<https://www.youtube.com/watch?v=h0uhmawNsM4>.

⁶⁹Srov. KROPÁČEK, Luboš. *Súfismus: dějiny islámské mystiky*, str. 13-15.

⁷⁰ Učitel súfismu, básník a velmi ctěná osobnost v muslimském světě, působící ve 13. Století. Mawlána znamená Pán. Vlastním jménem se jmenuje Džaláluddín Balchí Rúmí. Srov. KROPÁČEK, Luboš. *Súfismus: dějiny islámské mystiky.*, str. 109.

⁷¹ Srov. KROPÁČEK, Luboš. *Súfismus: dějiny islámské mystiky*, str. 232 – 233; Tanec dervišů umí přivést do tranzu. In: *National Geographic: Česko* [online]. 2012 [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://www.national-geographic.cz/clanky/tanec-dervisu-umi-privest-do-transu-podivejte-se-jak-tanci-islamsti-mystikove.html?close=true#.VvVcv-LhDIU>.

3.4. Hinduismus a buddhismus

3.4.1. Hinduismus

Zde budu volně navazovat na kapitolu o starověké Indii a budu se věnovat konkrétnímu božstvu a tím bude bůh **Šiva**. Bůh Šiva je součástí trojice – *trimurti* nejvyšších bohů. Tuto trojici tvoří: Brahma jako stvořitel, Višnu jako zachovatel a Šiva jako ničitel. Bývá řekněme „klasicky“ zpodobňován jako muž se čtyřmi pažemi sedící v jogínském sedu, mající dlouhé vlasy, u sebe trojzubec a malý bubínek. Je to božstvo typické pro některé své rozporuplné vlastnosti, díky kterým, ho lze nahlížet různými způsoby. Snad největším kontrastem v jeho osobnosti je jeho spojitost s něčím děsivým – což je pravděpodobně pozůstatek z védské doby, kdy byl bůh Rudra pán bouří, ohně a větru jakýmsi předchůdcem boha Šivy - milostivého, respektive časem splynuli v jedno. Jako celek tak v sobě obsahuje jak negativní, tak pozitivní pól. Tuto jeho rozporuplnost, lze sledovat i v jednom z jeho zobrazení: Šiva jako Ardhanárišrava spojující mužský a ženský princip, z nichž jeho pravá polovina tvoří mužskou část a levá ženskou – *Šakti*, o čemž budu ještě hovořit níže. Dalšími zobrazením je například šivalingam – znázorňující plodivou sílu, nebo Šiva Natarádža – neboli tančící Šiva [Příloha XI.], který je právě předmětem této kapitoly.⁷²

V tomto zobrazení je nejčastěji uctíván v jižní Indii a sestává se z několika symbolických částí. Předně celé toto zpodobnění vyjadřuje Šivův tanec ničící staré, aby udělalo prostor novému. Taneční pozice, kterou v tomto zobrazení zaujímá a zviřené dlouhé vlasy, nám napovídají, že jde opravdu o tanec naplněný energií. Šiva stojí na pravé noze. Opírá se tedy o mužský princip - *purušu* představující lidskou mysl, kterou je neustále potřeba usměrňovat a proto stojí (dupe) pravou nohou na malé postavě symbolizující nevědomost. Levá noha zaujímá pozici ve vzduchu. Symbolizuje pohyb a srdeční pulz poukazující na to, že ačkoliv jsou věci proměnlivé – přicházejí a odcházejí, srdce stále bije. v této levé části je *prakrti* – hmota nebo příroda, která se neustále mění. Abychom tyto změny ustáli, je potřeba „stát na pravé noze“. Šivova spodní pravá ruka dělá zklidňující gesto – *abhaja mudra*, reagující na konflikt naší mysli, která nás utvrzuje v naší výjimečnosti oproti přírodě, pro kterou jako individuum

---

⁷² Srov. MARKOVÁ, Dagmar a Blanka KNOTKOVÁ - ČAPKOVÁ., Hinduismus, In: *Základy asijských náboženství*, str. 128; The dance od Shiva - Devdutt Pattanaik on The Nataraja. In: <https://www.youtube.com/> [online]. CinematixFilms, 2013 [cit. 2016-03-26]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Lzf0dZ9d9n4>.

výjimeční nejsme. V horní pravé ruce drží bubínek složený ze dvou téměř se nedotýkajících kónických útvarů (celek je podobný přesýpacím hodinám) „hmoty“ a „mysli“. V horní levé ruce drží Šiva – *tapa*, oheň spalující lidské obavy a pouta ke hmotným věcem. Ohnivý kruh, ve kterém Šiva tančí, znázorňuje koloběh událostí, tedy nejen zničení vesmíru, ale také jeho opětovný zrod zároveň s novým tancem.⁷³ Je velmi pozoruhodné, jak jedno takové zpodobnění, ať je to socha, kresba, malba, nebo samotný tanec, dokáže vyzdvihnout tolik podstatných skutečností, jednoho konkrétního náboženského smýšlení.

Na počest boha Šivy se také tančilo v chrámech. Každý den tanečnice, kterým se říká – *devadasi* vykonávaly tento hodinu a půl dlouhý rituál, sestávající se ze šesti částí za přísných pravidel synchronizace pohybů nohou, paží, očí a gest, dokud se tento tanec nedostal do světských sídel vyšších vrstev a *devadasi* pak pomalu získávaly spíše statut kurtizán a díky tomu byl tento tanec z chrámů vypovězen.⁷⁴ Na některých Šivových tanečních pózách, byl však postaven tanec *baratha natyam*, zmíněný v kapitole o starověké Indii.

3.4.2. Buddhismus

V tibetském buddhismu existuje rituální tanec masek zvaný Čham, vyznačující se svou propojeností mnoha různých vlivů, jak náboženských, tak kulturních. Legenda připisuje zrod tohoto tance osmému století našeho letopočtu a stojí za ním světec *Padmasambhava*. Původně byla tato tradice předávána ústně, literární podklady ze 13. století však podpořily její zachování až do dnes. Tanec je provozován zejména na nádvořích mnišských klášterů a doprovází je také mnišská hudba. Čham se nekoná v konkrétním období, ani se netančí vždy kvůli stejnému cíli, koná se však ve směr pravidelně – jsou jimi oslavovány významné dny, což značí jeho důležitost pro tibetské buddhisty. Tanec slouží k přípravě laiků na konec jejich současného bytí a na setkání s transcendentními bytostmi v tzv. posmrtném mezistavu. Při tanci inspirovaným s částí šivaistickým tantrismem starověké Indie, tak lze také bojovat s vlastním egem a následně ho přemoci tak, aby člověk dosáhl vymanění se z koloběhu znovuzrozdání,

---

⁷³ Srov. MARKOVÁ, Dagmar a Blanka KNOTKOVÁ - ČAPKOVÁ., *Hinduismus*, In: *Základy asijských náboženství*, str. 128- 129; *The dance od Shiva - Devdutt Pattanaik on The Nataraja*. In: <https://www.youtube.com/> [online]. CinematixFilms, 2013 [cit. 2016-03-26]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Lzf0dZ9d9n4>

⁷⁴ Srov. DOSEDLOVÁ, Jaroslava. *Terapie tancem: role tance v dějinách lidstva a v současné psychoterapii.*, str. 54

nebo lepšího dalšího znovuzrození.

Přípravy na tento rituální tanec začínají už měsíc před plánovaným dnem, kdy bude čham předváděn a jejich součástí jsou velmi intenzivní tréninky. Tři dny před tímto dnem mniši provádějí obětní rituály. Samotný čham je tvořen třemi částmi. v první a poslední části účastníci meditují a snaží se o navození dobra a o to aby byl rituál úspěšný. Hlavní část zahrnuje žehnání přírodním živlům a navození tzv. *jidamu* – vizualizací s božstvy a následnému sjednocení s postavou, kterou účastník rituálu představuje. Tancem po kruhu ve směru hodinových ručiček pak vytvářejí tvar mandaly. Symbolika kruhů je také podtržena moukou a křídou nakreslenými kruhy na zemi a doprovází rituál až do konce.⁷⁵ Některé části rituálu se mohou s ohledem na oblast, ve které je prováděn, lišit.

---

⁷⁵ Srov. Čham - několik pohledů na religiózní tantrické tance tibetského buddhismu [online]., 32 - 57 [cit. 2016-03-26]. Dostupné z: http://www.sacra.cz/2005-2/3_Sacra_3-2005-2_6.pdf

Závěr

Závěrem lze ze shromážděných informací a s využitím úvodní definice vytvořit definici tance jako: *„sledu rytmických pohybů a posunků, zahrnujících i statické prvky ve formě postojů, póz apod., za doprovodu hudby, či zpěvu, fungující nejen jako zábava, ale také jako forma neverbální komunikace“*

Tato definice jistě nebude jediná správná a zcela úplná, ale značně rozšiřuje definici úvodní a podporuje tak cíl této práce, jímž bylo vyzdvihnout tanec jako podstatnou část přirozeného lidského projevu a to především s ohledem na projev náboženský. K tomu bylo třeba projít jistými dějinnými kontexty a prokázat jeho jedinečné vlastnosti na několika konkrétních příkladech, v různém kulturním a náboženském prostředí.

Dále lze konstatovat, že poznatky poskytované literaturou v českém jazyce, mnohdy nebyly úplně dostačující a bylo nutné doplnit je cizojazyčnou literaturou, některé kapitoly by naopak bylo možné doplnit o nespočet dalších zajímavých informací, které se do této práce vzhledem k danému rozsahu bohužel nevešly. Tato práce tak téma úplně nevyčerpává, ale dává prostor téma v budoucnu dále rozpracovávat.

Mohli jsme vidět, že tanec v náboženském projevu procházel napříč celým světem mnohdy velmi podobným vývojem a tak ačkoliv dnes v křesťanském prostředí, ve kterém se nacházíme, nemá tanec moc velký význam, je zde naděje, že tomu v budoucnu ještě může být jinak.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Dokumenty

DAWSON, Raymond Stanley. *Konfucius*. 1. vyd. Praha: Argo, 1994. Osobnosti (Argo). ISBN 80-207-0496-5.

DOSEDLOVÁ, Jaroslava. *Terapie tancem: role tance v dějinách lidstva a v současné psychoterapii*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3711-9.

ELIADE, Mircea. *Dějiny náboženského myšlení*. 3., opr. vyd. Překlad Kateřina Dejmalová. Praha: OIKOYMENH, 2008. Dějiny náboženského myšlení. ISBN 978-80-7298-288-2.

JŮZL, Miloš. *Dějiny umělecké kultury: učebnice pro 5. - 8. ročník hudebních a tanečních škol a 5. a 6. ročník konzervatoří*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1996. Učebnice pro střední školy. ISBN 80-042-2192-0.

KAZÁROVÁ, Helena. Tanec při úsvitu lidského rodu: Protančená staletí. *Taneční listy*. Česká republika, 1998, **35**(1), str. 18 - 19.

KAZÁROVÁ, Helena. Tanec v antickém světě II.: Protančená staletí. *Taneční listy*. Česká republika, 1999, **36**(1), str. 18 - 19.

KAZÁROVÁ, Helena. Tanec v antickém světě: Protančená staletí. *Taneční listy*. Česká republika, 1998, **35**(4), str. 18 - 19.

KNOTKOVÁ – ČAPKOVÁ, Blanka (ed.) a kol., *Základy asijských náboženství*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0832-4.

KRÁL, Josef. *O tanci antickém*. V Praze: J. Otto, 1884. Sbíрка přednášek a rozprav (J. Otto).

KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 3. dopl. vyd. Praha: Vyšehrad, 2003. ISBN 80-702-1613-1.

KROPÁČEK, Luboš. *Súfismus: dějiny islámské mystiky*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2008. Světová náboženství (Vyšehrad). ISBN 978-80-7021-817-4.

NEWMAN, Ja'akov a Gavri'el SIVAN. *Judaismus od A do Z: slovník pojmů a termínů*. Dot. 1. vyd. Praha: Sefer, 1998. Judaika. ISBN 80-900-8953-4.

Platón. *Zákony*. 1. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1961. číslo nár. bibl. cnb000517679.

ROSEN, Steven. *Skrytá sláva Indie*. [Praha: Centrum pro vědecká studia, 2007]. ISBN 978-80-903829-0-9.

STERN, Marc. *Svátky v životě Židů: vzpomínání, slavení, vyprávění*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2002. Světová náboženství (Vyšehrad). ISBN 80-702-1551-8.

STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filosofie*. Vyd 8., V KNA 2. Překlad Miroslav Petříček, Petr Rezek, Karel Šprunk. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. Studium (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7195-206-0.

SULLIVAN, Lawrence Eugene (ed.). *Enchanting powers: music in the world's religions*. Cambridge, Mass.: Harvard university center for the study of world religion, c1997. ISBN 09-454-5412-0.

ZÍBRT, Čeněk. *Jak se kdy v Čechách tancovalo: dějiny tance v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku od nejstarší doby až do konce 19. století se zvl. zřetelem k dějinám tance vůbec*. 2. vyd., (v SNKLHU 1. vyd.). Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1960.

Internetové zdroje

Bharata Natyam. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2016-03-16]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Bharata_Natyam

Confucian ritual music. In: [Http://www.enacademic.com/](http://www.enacademic.com/): *Encyclopedia of Contemporary Chinese culture*[online]. 2011 [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: http://contemporary_chinese_culture.academic.ru/148/Confucian_ritual_music

Čam - několik pohledů na religiózní tantrické tance tibetského buddhismu [online]. , 32 - 57 [cit. 2016-03-26]. Dostupné z: http://www.sacra.cz/2005-2/3_Sacra_3-2005-2_6.pdf

Dancing. In: *Jewish Encyclopedia* [online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.jewishencyclopedia.com/articles/4869-dancing#anchor3>

Faraon [online]. [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://valda.wz.cz/faraon1.htm#g>

FATWY: Tanec, co je povoleno a co zakázáno. In: *Www.islamweb.cz* [online]. [cit. 2016-03-24]. Dostupné z: <http://www.islamweb.cz/fatwy/fatwa.php?fatwaId=23>

FELRG, Pavel. Nové nálezy ve ztraceném chrámu Amenhotepa III. - 2. díl. In: *Starověký Egypt* [online]. 2006 [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: <http://www.starovekyegypt.net/zajimavosti/nove-nalezky-ve-ztracenem-chramu-amenhotepa-iii-2-dil.php>

Hudba a tanec jsou v islámu harám, zakázané: Zakir Naik odpovídá hinduistce. In: *Www.youtube.com*[online]. 2016 [cit. 2016-03-24]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=h0uhmawNsM4>

Hudba a tanec starověkého Egypta. *Čelem vzad* [online]. Praha, č.8 [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://www.celemvzad.cz/clanek/hudba-a-tanec-starovekeho-egypta/?cislo=8>

Kathak. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2016-03-16]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Kathak>

Ottův slovník naučný: Apis. In: *Leporelo.info* [online]. Praha, 1909 [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <https://leporelo.info/apis-1>

POLENÍKOVÁ, Irena. *Tanec v čínské kultuře za dynastie Han* [online]. Praha, 2009 [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: file:///C:/Users/oem/Downloads/BPTX_2007_2_11210_ASZK00306_203606_0_60801.pdf.
Bakalářská práce.

Poslední soud. *Egyptologie* [online]. [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://valda.wz.cz/soud.htm>

Šintoismus. In: <Http://www.japonet.cz/A.php> [online]. [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: <http://www.japonet.cz/A7a>

Tanec dervířů umí přivést do tranzu. In: *National Geographic: Česko* [online]. 2012 [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://www.national-geographic.cz/clanky/tanec-dervisu-umi-privest-do-transu-podivejte-se-jak-tanci-islamsti-mystikove.html?close=true#.VvVcv-LhDIU>

Tanec v antickém Řecku. *Antika* [online]. 2004 [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <http://antika.avonet.cz/article.php?ID=1502>

Tanec. In: *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. Ústav pro jazyk český, v. v. i., 2011 [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=tanec&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>

The dance od Shiva - Devdutt Pattanaik on The Nataraja.

In: <https://www.youtube.com/> [online]. CinematixFilms, 2013 [cit. 2016-03-26]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Lzf0dZ9d9n4>

SEZNAM ZKRATEK

Knihy Starého zákona

G – První kniha Mojžíšova (Genesis)

E – Druhá kniha Mojžíšova (Exodus)

2 S – Druhá kniha Samuelova

1 Mak – První kniha Makabejská

Lv – Leviticus

Pís – Píseň písní

Kaz – Kazatel

Uvedené zkratky ze svatého Písma odpovídají ekumenickému překladu.

Ostatní zkratky

tzv. – tak zvaný

apod. – a podobně

aj. – a jiné

atd. – a tak dále

srov. – srovnej

vyd. – vydání

nár. – národní

bibl. – bibliografie

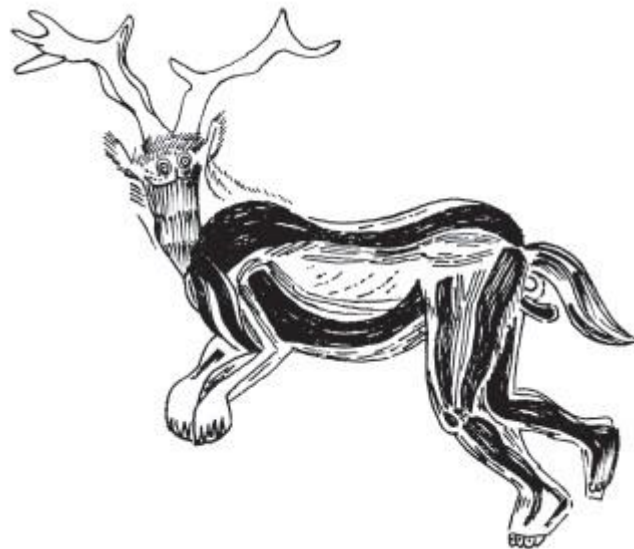
opr. – opravené

cit. - citované

PŘÍLOHY

Příloha 1

„šaman“ tančící v převleku zvířete v jeskyni Toris Frères – Francie, cca 13 000 př. n. l. (dostupné z: <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/prif/ps09/kruh/web/pages/06-prehistorie.html>)

Příloha 2

řetězový tanec geranos (dostupné z: <http://moodle.amu.cz/mod/page/view.php?id=2760&inpopup=1>)

Příloha 3

pyrrhický tanec (dostupné z: <http://www.doupe-osamele-vlcice.cz/news/pyrrhicky-tanec-1869-/>)

Příloha 4

Dionýsos, satyrové a mainády; černofigurová malba na amfoře, archeologické muzeum v Syrakusách (dostupné z: <http://www.fysis.cz/Ob/60ANTIKA/30Keram/30arch/45archB2/ipmap00008.htm>)

Příloha 5

Indičtí tanečníci Bharata natjam (dostupné z: <http://bharatanatyam.co.uk/bharatanatyam.html>)

Příloha 6

Indický tanec Kathakali (dostupné z: <http://www.greenix.in/html/kathakali.htm>)

Příloha 7

Tanečnice Manípuri (dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Manipuri_dance)

Příloha 8

tanečnice tančící Kathak, v pozadí s hudebníky (dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Kathak>)

Příloha 9

Tanečníci při rituálu na počest Konfucia

(dostupné z: <http://m.korea.net/english/NewsFocus/Culture/view?articleId=126428&page=1>)

Příloha 10

Tanec derviřů (dostupné z: <http://guardianlv.com/2013/10/maulana-jalaluddin-rumis-whirling-dervishes/>)

Příloha 11

Bronzová socha boha Šivy – Natarádži, zpodobňující jeho kosmický tanec (dostupné z: <http://www.bronzcreative.com/nataraja-shiva-dance-statue.html>)

ABSTRAKT

Bakalářská práce *Tanec v náboženství a náboženství v tanci* se zabývá tancem, jako jedné z mnohých možností, jak člověk může vyjádřit své náboženské představy a skrze které vnáší do náboženského prostředí něco ze své vlastní podstaty. Snaží se o vystižení důležitosti tance a také důležitosti pohybu samotného v náboženském projevu a o vystižení schopnosti tance vypovídat něco nejen o člověku jako individu, ale často také cosi o prioritách celé konkrétní kultury nebo společnosti, ve které se člověk nachází. To vše za pomoci dějinného kontextu.

Klíčová slova

Tanec, náboženství, kultura, hudba, člověk.

ABSTRACT

Bachelor thesis *Dance in religion and religion in dance* deals with dance as one of the many options how human can express his religious beliefs and thought which he brings something of his own nature to religious ambience. Thesis strives to capture the importance of dance and movement in religious expression and grasp the capability of dance to express something about human as an individuum and often about priorities of specific culture or society in which human inhabits. All with the help of historical context.

Key words

Dance, religion, culture, music, human.